

MONIKULTTUURISUUS JA SUKUPUOLI PARISUHDEVÄKIVALTA KOKENEIDEN NAISTEN TOIMIJUUTTA TUKEVASSA AUTTAMISTYÖSSÄ

Tuija Virkki: YTT, yliopistotutkija, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto
Mari Lehtikangas: YTM, sosiaalityöntekijä, lastensuojelun avoimuus, Jyväskylän kaupunki

tuija.virkki@jyu.fi, mari.lehtikangas@jkl.fi

Janus vol. 22 (2) 2014, 119–137

Janus

Tiivistelmä

Tarkastelemme sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tulkintoja parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten kanssa tehtävässä työssä tavoiteltavasta toimijuudesta. Kiinnitämme erityistä huomiota siihen, miten toimijuuden tulkinnoissa otetaan huomioon sukupuolen ja kulttuurin kaltaisia eroja yhtäältä maahanmuuttajataustaisille naisille ja toisaalta kaikille parisuhdeväkivaltaa kokeneille tarjolla olevissa palveluissa. Diskursianalyysin keinoin olemme löytäneet aineistomme haastattelupuheesta neljä tapaa jäsentää työssä tavoiteltavaa toimijuutta. Yleisen väkivaltatyön kontekstista löytyvät väkivallan kohteen vastuullistamisen ja psykososiaalisen voimaannuttamisen diskurssit päätyvät molemmat korostamaan abstraktia, yhteiskunnalliset erot sivuuttavaa yksilötoimijuuden ihannetta. Monikulttuurisesta toimintaympäristöstä löytyvissä kulttuurisensitiivisen voimaannuttamisen ja tasa-arvokeksien voimaannuttamisen diskursseissa sen sijaan huomioidaan sukupuoleen ja kulttuuriin liittyviä eroja, mutta tavoilla jotka pohjautuvat kulttuurisiin yleistyksiin tai hierarkkisia eroja tuottaviin rajanvetoihin.

Parisuhdeväkivallasta keskusteltaessa pohditaan usein toimijuuteen liittyviä kysymyksiä ja erityisesti sitä, millaista toimijuutta parisuhdeväkivaltaa kokeneilta itseltään voidaan odottaa väkivaltaongelman ratkaisussa ja siitä selviytymisessä (Ronkainen 2001). Näillä kysymyksillä on käytännön merkitystä parisuhdeväkivaltaa kokeneiden kanssa tehtävässä väkivaltatyössä, jonka yhtenä tärkeimpänä tavoitteena pidetään asiakkaan toimijuuden vahvistamista, voimaannuttamista (Kasturirangan 2008; Lindqvist 2009). Myös muussa auttamistyössä tavoiteltavalla voimaannuttamisella tarkoitetaan yksinkertaisimmillaan prosessia, jossa asiakasta autetaan löytämään voimavaroja oman elämänsä hallintaan ja siten muuttamaan passiivisesta olosuhteiden uhrista aktiiviseksi,

omaa elämäänsä vaikuttavaksi toimijaksi (Kuronen 2004).

Artikkelimme tarkastelee erilaisissa toimintaympäristöissä väkivaltatyötä tekevien sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tulkintoja työssä tavoiteltavasta toimijuudesta. Kysymme, kuinka toimijuuden tulkinnoissa otetaan huomioon sukupuolen ja kulttuurin eroja sekä näihin kytkeytyviä valtasuhteita. Suomalaisessa parisuhdeväkivaltatutkimuksessa on tarkasteltu sukupuolen merkitystä vasta viimeisen viidentoista vuoden aikana, sillä tätä ennen tutkimusta ja käytäntöä hallitsi sukupuoli-neutraali puhe perheväkivallasta (Nyqvist 2001; Husso 2003). Siinä missä muissa Pohjoismaissa puhuttiin naisiin kohdistuvasta väkivallasta sekä organi-

soitiin väkivaltatyötä sukupuolispesifistä näkökulmasta, Suomessa palveluja luotiin pääasiassa perhehoidollisista ja lastensuojelullisista lähtökohdista (Keskinen 2005).

Tätä taustaa vasten on merkittävä edistysaskel, että uudemmassa suomalaistutkimuksessa (Nyqvist 2001; Husso 2003; Keskinen 2005) on keskitytty parisuhdeväkivallan ja toimijuuden sukupuolittuneisiin merkityksiin. Monikulttuurisemmaksi ja moniarvoisemmaksi muuttuvassa maailmassa on kuitenkin tärkeää tarkastella parisuhdeväkivaltaan liittyviä toimijuuden kysymyksiä yhteydessä muihin yhteiskunnallisiin eroihin. Kansainvälisessä tutkimuksessa yhä suositumpi intersektionaalisuuden näkökulma korostaa sukupuolen kytkeytymistä etnisyyden, yhteiskuntaluokan ja seksuaalisen suuntautumisen kaltaisiin eroihin (Sokolof & Dupont 2005; Nixon & Humphreys 2010). Viimeaikaisessa sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksessa on pyritty huomioimaan etenkin monikulttuurisuuteen ja etnisyyteen liittyviä eroja tavalla, joka kyseenalaistaa arvottavia vastakkainasetteluja eri kulttuureiden välillä. Erityistä käytännön merkitystä parisuhdeväkivaltaa kokeneille tarjottaville palveluille on tutkimuksella, joka valottaa monikulttuurisessa kontekstissa väkivaltatyötä tekevien ammattilaisten tulkintoja työssä huomioonotettavista eroista ja niiden yhteyksistä toisiinsa.

Suomessa tällaista tutkimusta tehnyt Suvi Keskinen (2009, 2012) on tarkastellut sukupuolta osana väkivaltatyön ammattilaisten tapoja ymmärtää suomalaisuuden ja maahanmuuttajuuden välistä suhdetta sekä etnistä erilaisuutta. Keskinen tutkimuksen mukaan am-

mattilaiset käyttävät kulttuuria yhtenä keskeisenä sukupuolistuneen väkivallan selitysmallina, joka rakentaa hierarkkisia asetelmia kulttuurien välille. Yhdistyessään yleisempään käsitykseen parisuhdeväkivallasta ihmisten yksityisenä ongelmana ajatus vieraista kulttuureista voi tuottaa haluttomuutta puuttua nimenomaan monikulttuurisissa yhteyksissä esiintyvään parisuhdeväkivaltaan. Toisaalta ammattilaiset käyttävät myös universalistista jäsenystapaa, joka asettaa kohtelun samankaltaisuuden väkivaltaa kokeneiden suomalaisten ja maahanmuuttajanaisten kanssa tehtävän työn tärkeimmäksi tavoitteeksi. Tällöin on vaarana, että väkivaltatyössä tullaan sokeiksi etnisyyteen liittyville syrjinnän ja rasismien mahdollisuuksille.

Monikulttuurisessa kontekstissa esiintyvistä parisuhdeväkivallasta on alettu keskustella Suomessa myöhään verrattuna muihin eurooppalaisiin maihin, ja Keskinen tutkimusta lukuun ottamatta väkivaltatyöhön liittyviä kulttuurisia erontekojä on tutkittu varsin vähän. Eurooppalaisen vertailun (Aitamurto & Saarinen 2013) mukaan parisuhdeväkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanaيسille suunnattuja palveluja on Suomessa ensinnäkin resursoitu niukasti ja toiseksi niiden järjestäminen on jätetty paikallisten ja usein määräaikaisen rahoituksen turvin toimivien organisaatioiden ja kolmannen sektorin toimijoiden tehtäväksi. Samat ongelmat koskevat kaikille parisuhdeväkivaltaa kokeneille järjestettäviä palveluja (Ronkainen 2008). Monikulttuuriselle väkivaltatyölle on kuitenkin ominaista, että myös tiedon tuottaminen monikulttuurisuudesta on kolmannen sektorin niukkojen resurssien varassa, mistä seuraa tiedon puutetta kulttuu-

rin, etnisyyden ja sukupuolen risteyskohtia koskevista erityiskysymyksistä (Aitamurto & Saarinen 2013; Keskinen 2012).

KULTTUURI JA SUKUPUOLI TUTKIMUKSEN KOHTEINA

Tarkastelemme monikulttuurisuuden suhteen erilaisissa toimintaympäristöissä väkivaltatyötä tekevien sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tulkintoja ja työssä tavoiteltavasta toimijuudesta. Laadullisia työntekijähaastatteluja diskursianalyysin keinoin tulkitsemalla kysymme, millainen toimijuuden muutos asetetaan työn tavoitteeksi ja millaisena työntekijän rooli nähdään tässä muutosprosessissa. Lisäksi kysymme, miten monikulttuuriselle väkivaltatyölle ominaiset tavat jäsentää toimijuutta eroavat kaikille Suomessa asuville suunnatun yleisemmän väkivaltatyön jäsennostavoista. Keskitymme tarkastelemaan kulttuurin ja sukupuolen kategorioiden käyttötapoja eri yhteyksissä tavoiteltavan toimijuuden konstruointiin.

Oletamme sukupuolen ja kulttuurin olevan historiallisesti ja yhteiskunnallisesti muodostuneita eronteon kategorioita, joita voidaan käyttää sekä erojen moniulotteiseen reflektointiin että yksinkertaistaviin ja toiseuttaviin rajanvetoihin. Sukupuolieron tutkimuksen mukaan vallitsevat hallinta- ja valtasuhteet perustuvat sukupuolia hierarkisoivaan vastakkainasetteluun. Näissä sukupuoliasetelmissa mies asetetaan normiksi, johon verrattuna nainen merkitsee samaa kuin ”olla alempiarvoinen tai vähemmän” (Rojola 1996, 161). Toisaalta sukupuolieron sivuutta-

minen johtaa sukupuolineutraaliuteen tai sukupuolettomaan sukupuoleen kuten Suvi Ronkainen (2008) nimitää suomalaista sukupuolen tuottamisen tapaa. Sukupuolineutraali puhe on kuitenkin vain näennäisesti sukupuoleton, sillä käytännössä se pohjautuu enemmän tai vähemmän sukupuolittuneisiin käsityksiin.

Samankaltaista problematiikkaa liittyy myös kulttuurieron kategorian käyttötapoihin. Yhtäältä kulttuuria käytetään jäsentämään erilaisia ilmiöitä kulttuurien välisinä olemuksellisinä ja monoliittisinä vastakohtaisuuksina ”meidän” kulttuurimme ja ”toisten” kulttuurien välillä (Keskinen 2012). Äärimmillään kulttuuria käytetään toiseuttamisen ja ulossulkemisen välineenä esimerkiksi puhuttaessa toisista kulttuureista vähemmän edistyneinä tai muutoin puutteellisina ja alempiarvoisina. Toisaalta kulttuurieroista puhumisen välttäminen voi johtaa ihmisten elämässä merkittävien erojen ohittamiseen, sillä on silläkin eriarvoistavia seurauksia. Yhtenä ratkaisuna tähän dilemmaan on kulttuurin määrittelemisen laajasti rodun, etnisyyden, maahanmuuttajuuden ja uskonnon lisäksi myös muiden erojen kautta, jotka järjestävät ihmisiä ja yhteisöjä tiettyihin arvomaailmaltaan tai asemaltaan suhteellisen samanlaisiin ryhmiin (Keskinen 2009). Vaikka monikulttuurisuudesta puhuttaessa korostetaan etnisyyden merkitystä, voidaan kulttuurin nähdä rakentuvan myös ylijärjaisinä tai paikallisina elämäntapoina liittyvinä alakulttuureina tai määritettyinä maailmankatsomuksellisin perustein (Keskinen & Vuori 2012).

Aivan kuten sukupuolikaan ei ole yksinkertainen, yhdenmukainen tai

muuttumaton kategoria, myöskään kulttuuri ei ole staattinen, tiettyihin kansallisvaltion rajoihin tai etnisyyteen sidottu yhtenäinen kategoria. Kulttuurin ja sukupuolen kategorioilla voidaan viitata monenlaisiin ja muuttuviin eroihin tavoilla, jotka eivät luo arvottavia vastakkainasetteluja. Tämän erojen heterogeenisyyden lisäksi tutkimuksemme pohjautuu intersektionaaliseen ajatukseen keskenään risteävistä kategorioista ja eroista (Cho ym. 2013; Karkulehto ym. 2012). Vaikka empirinen aineistomme ei mahdollistakaan esimerkiksi seksuaalisen suuntautumisen tai yhteiskuntaluokan kaltaisten erojen tarkastelua, pyrimme jäsentämään kulttuurin ja sukupuolen kategorioita erilaisissa yhteiskunnallisissa prosesseissa rakentuvien erojen moniulotteisina muodostelmina. Intersektionaalisuuden perusidean mukaan huomion kohteena olevia eroja ei tarkastella erillisinä, vaan toisiinsa kytkeytyvinä ja dynaamisesti toisiaan muodostavina kategorioina (Christensen & Jensen 2012).

TYÖNTEKIJÄHAASTATTELUT JA NIIDEN ANALYYSI

Artikkelimme aineisto on peräisin kahdesta tutkimuksesta. Näistä ensimmäinen on parisuhdeväkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten kanssa tehtävää väkivaltatyötä tarkasteleva sosiaalityön pro gradu -tutkielma (Lehtikangas 2013). Maahanmuuttajataustaisten naisten kokemaa parisuhdeväkivaltaa koskeva haastatteluaineisto on kerätty vuonna 2012 monikulttuurisesta yhdistyksestä, joka tuottaa sosiaalipalveluita väkivaltaa kohdanneille maahanmuuttajataustaisille naisille. Haastatellut työntekijät (n=9) ovat koulutukseltaan

muun muassa lähihoitajia, sosionomeja, sosiaalityöntekijöitä, psykoterapeutteja ja psykologeja, ja he työskentelevät erilaisissa työtehtävissä joko yhdistyksen turvakodissa tai muissa yhdistyksen työpisteissä. Kaikki haastatellut työntekijät tekevät asiakastyötä parisuhdeväkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten kanssa. Työntekijöillä on monikulttuurista harjoittelu- tai työkokemusta jo ennen yhdistykseen tuloa, ja osa on itsekin maahanmuuttajataustaisia. Keskusteluja ohjaava haastattelurunko pohjautui nimenomaan parisuhdeväkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten kanssa työskentelyä koskeviin kysymyksiin. Jatkossa tähän aineistoon viitataan koodilla M ja haastattelun numerolla, joka ilmaisee haastattelujen kronologisen järjestyksen.

Toinen aineistokokonaisuus on tutkimuksesta, jossa tarkastellaan lähisuhdeväkivallan kohtaamista sosiaali- ja terveysalalla (Virkki ym. 2011; Virkki 2014). Aineisto koostuu 16 fokusryhmähaastatteluista, jotka on toteutettu erilaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä ja kolmannen sektorin organisaatioissa vuosina 2009–2013. Haastatteluihin osallistuneet työntekijät (n=73) ovat ammatiltaan perhetyöntekijöitä, sosiaalityöntekijöitä, terapeutteja, kriisityöntekijöitä, psykologeja, sairaanhoitajia ja lääkäreitä. He työskentelevät kunnallisissa palveluissa (esimerkiksi perheneuvoloissa), erikoissairaanhoidossa (esimerkiksi ensiavussa ja synnytysyksikössä) sekä erilaisissa kolmannen sektorin organisaatioissa (esimerkiksi ensi- ja turvakodeissa ja kriisikeskuksissa). Kaikki haastatellut kohtaavat lähisuhdeväkivallan uhreja työssään, mutta vain osalla on väkivaltatyökoulutusta. Haastatteluissa puhutaan

lähinnä miesten naiseen kohdistamasta parisuhdeväkivallasta, ja vain parissa haastattelussa sivutaan kulttuurieron teemaa. Tähän aineistokokonaisuuteen viitataan koodilla Y ja sekä ryhmän ja ryhmäkeskusteluun osallistuneiden numerolla.

Näiden kahden tutkimuksen aineistot eroavat toisistaan niin kooltaan kuin koostumukseltaankin, mikä rajoittaa niiden keskinäistä vertailua. Lähestymme aineistokokonaisuuksia tapaustutkimustyyppisesti kahtena monikulttuurisuuden huomioonottamisen suhteen erilaisena toimintaympäristönä. Näistä ensimmäistä nimitämme monikulttuuriseksi kontekstiksi: monikulttuurisuus on kyseisessä organisaatiossa tehtävän työn lähtökohta, ja palvelut on suunnattu erityisesti maahanmuuttajataustaisille naisille. Toinen konteksti taas edustaa kaikille tarjolla olevia palveluja. Kysymme, miten yhtäältä maahanmuuttajanaisille ja toisaalta kaikille väkivaltaa kokeneille tarjolla olevissa palveluissa työskentelevät ammattilaiset jäsentävät parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisasiakkaiden toimijuutta sekä omaa rooliaan naisten selviytymistä tukevassa työssä. Olemme kiinnostuneita väkivaltatyötä koskevista kulttuurisista jäsenystavoista eli diskursseista ja näissä diskursseissa asiakkaille ja heidän kanssaan työskenteleville ammattilaisille avautuvista subjektipositioista.

Diskurssianalyyseissa jäljitetään erilaisia tapoja jäsentää sosiaalista todellisuutta ja sen ilmiöitä sekä siten tuottaa ilmiöitä tietynlaisina (Jokinen ym. 1999; Gee 2010). Olemme tunnistanee aineistomme haastattelupuheesta diskursseja, jotka viittaavat erilaisiin tapoihin käsittää väkivaltatyön tavoitteita ja kei-

noja. Kussakin diskurssissa rakennetaan omanlaistaan kuvaa siitä, mistä työssä on kyse ja mihin sillä pyritään. Samalla diskurssien kautta määritellään niin asiakkaiden kuin työntekijöidenkin toimijuutta. Erityisen kiinnostuneita olemme kussakin diskurssissa asiakkaille ja työntekijöille rakentuvista subjektipositioista, jotka tarjoavat subjekteille tietynlaisia asemia erilaisten luokittelujen kautta (Jokinen ym. 1999; van Langenhove & Harré 2003). Tarkastelussamme olennaisimpia ovat toiminnan mahdollisuuksia ja rajoituksia määrittelevät sekä toimijuuden odotuksia luovat luokittelut.

Subjektipositio on joustava käsite, joka huomioi paremmin subjektin ominaisuuden ja muuntuvuuden kuin esimerkiksi sitä merkitykseltään lähellä oleva, mutta staattisempi roolin käsite (van Langenhove & Harré 2003). Subjektipositio käsite tarjoaa dynaamisia näkökulmia niihin tapoihin, joilla rakennetaan kuvaa toimijoiden keskinäisistä suhteista. Aineistomme haastattelupuheessa asiakkaan ja työntekijän subjektipositiot muodostuvat suhteessa toisiinsa esimerkiksi toiminnan aktiivisuuden ja passiivisuuden kannalta toisiaan täydentäviksi asemiksi. Tämän lisäksi tarkastelemme, millaisia sukupuolen ja kulttuurin kategorioita herätetään henkiin työssä tavoiteltavasta toimijuudesta kerrottaessa ja mitä näillä kategorioilla tehdään. Kysymme, miten erot leikkautuvat ja vaikuttavat toisiinsa joko vahvistavasti tai päinvastoin toistaan minimoiden – ja siten tuottaen erilaisia subjektipositioita.

Aineiston analyysia on ohjannut ajatus toimijuudesta yksilöiden kykyä tehdä, toimia ja vaikuttaa omaa tai toisten elä-

mää koskeviin asioihin. Tämä toimijuus muodostuu erilaisissa valtasuhteissa ja sosiaalisissa suhteissa, ja on siten kaikkea muuta kuin itsერიიittonen ja omaehtoinen (Virkki 2004). Haastattelupuheesta jäljitimme ilmauksia toimijuudesta ensinnäkin tarkastelemalla lauseiden subjektia ja objektia: kuka merkityksellistyy toimijaksi, kuka taas toiminnan kohteeksi tai passiiviseksi osallistujaksi? Toiseksi tarkastelimme vastuullisen toimijuuden muodostumista paikantamalla toimijoihin kohdistuvia odotuksia ilmaisevia kohtia: kenen tehtäväksi tai velvollisuudeksi toiminta nähdään? Kolmanneksi tarkastelimme toiminnan mahdollisuuksia ja rajoituksia: kuka kykenee tai pystyy tekemään jotain, kuka taas ei? Sukupuolen ja kulttuurin kategoriat kulkivat osana subjektipositioiden tarkastelua. Analyysin viimeisessä vaiheessa ryhmittelimme erilaisia subjektipositiota diskursiivisiksi kokonaisuuksiksi, jotka nimesimme työle asetettujen päämäärien ja keinojen mukaisesti.

YLEISESTI TARJOLLA OLEVASSA VÄKIVALTATYÖSSÄ TAVOITELTAVA TOIMIJUUS

Tunnistimme ja nimesimme kaksi pääasiallista diskurssia molemmista tarkasteltavista konteksteista. Kaikille suunnatun väkivaltatyön toimintaympäristöstä löysimme väkivallan kohteen vastuullistamisen ja psykososiaalisen voimaannuttamisen diskurssit. Monikulttuurisesta toimintaympäristöstä tunnistimme kulttuurisensitiivisen voimaannuttamisen ja tasa-arvokeskeisen voimaannuttamisen diskurssit. Väkivaltaa kokeneen asiakkaan voimaannuttamisen tavoite yhdistää monikulttuurisen ja yleisen väkivaltatyön tavoitteita,

joskin erilaisin painoituksin ja eri tavoin kulttuurin ja sukupuolen kategorioihin linkittyen. Sen sijaan kaikille suunnatusta väkivaltatyöstä identifioimamme väkivallan kohteen vastuullistamisen diskurssi rajoittuu tähän nimenomaiseen kontekstiin. Tarkastelemme ensimmäiseksi yleisesti tarjolla olevasta väkivaltatyöstä löytyneitä väkivallan kohteen vastuullistamisen ja psykososiaalisen voimaannuttamisen diskursseja.

Väkivallan kohteen vastuullistaminen

Vastuullistamisdiskursilla tarkoitamme puhetapaa, joka korostaa väkivallan kohteen vastuuta väkivaltaongelman ratkaisussa. Kyseinen diskurssi asettaa uhrin subjektipositioon, jossa painotuu yksilön vastuu ja omat valinnat:

YR1O4: Se on sen ihmisen itensä vastuulla. Se on kuin verenpainetaudin hoito, että jos sä kestät sitä että korvissa suhisee niin sen kun oot ja kupsahat nuorempana.

YR1O6: Oma valinta.

YR1O4: Oma valinta. Kyllä sen ihmisen ite pitää, sieltä se lähtee.

Arkikielessä toimijuuden perusoletuksena on omasta vapaasta tahdostaan valintoja tekevä ja niistä vastuun kantava yksilö (Barnes 2000). Vastuullistamisen diskurssissa väkivallan kohteen nähdään valinneen elämänkumppanikseen väkivaltaisen ihmisen, ja valinnaksi nähdään myös se, ettei hän ole laittanut rajoja tekijän käytökselle eikä ole lähtenyt pois väkivaltaisesta parisuhteesta. Vaikka aineiston haastattelupuheessa vain harvoin syyllistetään uhreja väkivallasta, nähdään heidät kuitenkin vastuullisiksi ongelman ratkaisusta. Väkivallan kohde asetetaan normatiivisesti omasta elä-

mästään ja siihen liittyvien ongelmien selvittämisestä vastuussa olevan toimijan asemaan. Näin puhetapa sivuuttaa ennen kaikkea väkivallan tekijän, mutta myös yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän vastuun ongelman ratkaisussa.

Vastuullistamisen diskurssissa väkivaltaa kokenut nähdään itsenäisenä ja autonomisena yksilönä, jolla on valinnanvapaus itseään koskevissa asioissa (ks. Ronkainen 2001). Työntekijän subjektipositio rakentuu suhteessa tähän autonomisen yksilön subjektipositioon. Väkivaltaa kokeneen oikeus ja velvollisuus toteuttaa vapaata tahtoaan omaa elämäänsä koskevissa asioissa rajaa työntekijöiden oikeutta ja velvollisuutta puuttua väkivaltaongelmaan. Puhetavassa olennaista on uhrin valinnanvapauden kunnioittamisen lisäksi valinnanvapauteen implisiittisesti sisältyvät odotukset toimijan kyvyistä ja kompetensseista. Voluntaristinen ajatus tahdon vapaudesta perustuu käsitykseen ihmisestä järkeviin ja toisten ihmisten vaikutuksesta vapaisiin valintoihin kykenevänä yksilönä (Barnes 2000). Tällä yksilöllä nähdään olevan kyky harkita elämänsä eri vaihtoehtoja ja tehdä tähän perustuvia rationaalisia valintoja. Myös väkivaltaa kokeneilla oletetaan olevan kykyjä tai kompetenssia omaa elämäänsä koskevien järkevien valintojen tekemiseen.

Yksilöiden toimintakykyjen ja -mahdollisuuksien tasa-arvon oletus ei kuitenkaan ota huomioon kulloisenkin elämäntilanteen vaikutuksia toimintamahdollisuuksiin. Väkivaltaa kokeneiden konstruointi rationaaliseksi ja autonomiseksi yksilöiksi ei olekaan ongelmatonta: työntekijät joutuvat puheessaan työstämään ristiriitaa, joka syntyy väkivaltaa kokeneen toiminnan

vaikuttaessa irrationaaliselta ja häntä itseään vahingoittavalta. Tyypillisimpänä esimerkkinä kerrotaan tilanteista, joissa uhri palaa väkivaltaiseen parisuhteeseen. Yksilöllisiä kompetensseja ja rationaalisuutta korostavasta näkökulmasta väkivaltaa kokeneen toiminta on käsittämätöntä ja aiheuttaa turhautumisen tunteita:

YR6O1: Suurin este tän työn tekemiselle on ne omat tunteet ja se oma kyynisyys ja se turhautuminen --- että hitsi että se menee vaan sinne takas haktavaksi. Mä en voi mitään. Ne nostaa tunteita, ja sit tulee semmonen torjunta, ihan selkee et me ei voida hoitaa tätä.

YR6O6: Mitä sä työntekijänä voit muuta ku että 'no se on vaan sitten se valinta minkä oot tehny.'

Yksilöllistä vastuuta korostavasta näkökulmasta puuttuu ymmärrys siitä, kuinka väkivallan kohteena oleminen rajoittaa toimintakykyä ja -mahdollisuuksia (Husso 2003).

Tärkeimpänä ja joskus ainoana ratkaisuna väkivallan kierteen katkaisemiseksi pidetään väkivaltaisen suhteen lopettamista, ja tämän ratkaisun tekeminen nähdään nimenomaan väkivallan kohteen vastuulla olevaksi asiaksi. Puhetapa korostaa uhrien mahdollisuuksia tehdä valintoja ja asettaa heidät vastuuseen myös väkivallasta, jota he jatkossa kohtaavat tehtyään ammattilaisten mielestä vääriä ratkaisuja.

Puhetavassa asiakkaalle rakentuva toimijuuden positio pohjautuu abstraktiin yksilön ihanteeseen (Ronkainen 2001). Tällaisessa universalisoivassa puheessa väkivaltaa kokeneet naiset nähdään yhtenäisenä ryhmänä, toimintakyvyiltään

ja mahdollisuuksiltaan tasa-arvoisina toisten kanssa. Puhetavassa sivuutetaan väkivallan uhrien sekä heidän elämäntilanteidensa keskinäiset erot ja niiden vaikutus uhrien kykyyn olla yksilöllisiä valintoja tekeviä toimijoita. Puhetapa ohittaa myös sukupuolen ja sukupuolittuneiden valta-asetelmien merkityksen parisuhdeväkivaltailmiön synnyssä, sen ylläpitämisessä ja sen vastustamisessa. Näin se edustaa yhtä versiota suomalaista väkivaltakeskustelua jo pitkään hallinneesta ja palvelujen organisoitumista jäsentäneestä sukupuolineutraaliuden diskurssista (Nyqvist 2001; Keskinen 2005).

Psykososiaalinen voimaannuttaminen

Yleisestä väkivaltatyöstä löydettyä psykososiaalisen voimaannuttamisen puhetapaa käyttävät etenkin väkivalta-aiheista koulutusta saaneet ammattilaiset. Diskurssin lähtökohtana on ymmärrys väkivallan luomista rajoituksista asiakkaan toimintakyvyille, valinnanvapaudelle ja toiminnan autonomialle. Haastattelupuheessa esitetään useita psykologisia, käytännöllisiä ja rakenteellisia syitä sille, miksi väkivaltaisesta suhteesta irrottautuminen on vaikeaa väkivaltaa kokeneille. Näin väkivaltaa kokenut asetetaan asemaan, jossa häntä ei nykyhetken tilanteessa velvoiteta samankaltaiseen toimijuuteen kuin muita ihmisiä. Vastaavasti uhriutumisen dynamiikan ymmärtäminen asettaa työntekijät aiempaa aktiivisempaan ja vastuullisempaan positioon:

YR704: Meidän rooli on olla aktiivinen, olla näkemässä, mitä siellä elämässä on ja mikä on se akuutein mihin pitäisi puuttua.

YR702: Ja meidän pitää nähdä, miten ne väkivallan seuraukset ja traumatisoituminen näyttäytyy uhrissa ja miten se uhrin käyttäytyminen ei välttämättä oo niin tahdonalaista.

Jos asiakas itse ei ymmärrä olevansa väkivallan uhri, työntekijät näkevät tehtäväkseen ”toimia semmoisena herättelijänä” (YR1003). Siinä missä väkivaltaa kokenut asetetaan asioista tietämättömän ja ymmärtämättömän subjektin asemaan, ammattilaisille avautuu tiedollisesti ja taidollisesti kompetenttimman toimijan asema. Uhrin ymmärryksen ja tiedostamisen tason lisääminen nähdään ennakoedellytyksenä ammattilaisten korostamalle asiakkaan voimaannuttamiselle. Voimaannuttamisen lähtökohtana on käsitys siitä, että asiakkaan toimintakyky on väkivallan vuoksi tilapäisesti heikentynyt ja työntekijän tehtävänä on auttaa voimavarojen rakentamisessa:

YR405: Ne psyykkiset voimavarat ei välttämättä ole tällä hetkellä semmoset että se nainen pystyis muutokseen, ni meidän tehtävä on rakentaa niitä psyykkisiä voimavaroja.

YR402: Ja muuta sellasta että se ihminen saa voimavaroja siihen muutokseen.

YR405: Aktivoidaan tukiverkostoa, että jossain vaiheessa apu kohtais sen ihmisen ja se voimaantuminen tulis ja hän pystyis katkasemaan sen väkivallan kierteen.

Työntekijän ja asiakkaan subjektiaseemat muotoutuvat suhteessa toisiinsa: työntekijä auttaa asiakasta tiedostamaan ongelman ja löytämään itsestään voimavaroja muutokseen. Diskurssi asemoi työntekijän toimijaksi, joka on voimaantumisen alkuunpanija ja ensi-

sijainen toimija; toimijuuden aktivointi edellyttää prosessin alussa asiakkaan asettumista työn kohteeksi ja tämän puolesta toimimista. Kyse on ensisijaisesti asiakkaan voimaannuttamisesta työntekijän ohjaamana prosessina, ei niinkään asiakkaan voimaantumisen asiakkaan omana prosessina (Hokkanen 2009). Ajan mittaan asiakkaan toimijuuden nähdään kuitenkin vahvistuvan ja muuttuvan aktiivisemmaksi. Väkivaltatyössä voimaannuttamisen yhtenä tavoitteena on puolensa pitävä, väkivallalle rajoja asettava toimija:

YR903: Sitä mä pidän semmosena voittona, että parin vuoden työskentelyn jälkeen tää nainen sai voimia pitää puolensa ja pistää rajat tälle miehelle. Siinä tapahtu semmosta voimaantumista tässä naisessa, että miehen oli ikään kuin pakko hyväksyä se asia tai sitten lähteä perheestä.

Väkivallan kierteen katkaisemisen nähdään kuitenkin usein edellyttävän väkivaltaisen suhteen lopettamista. Ammatillaiset puhuvat omasta tehtävästään tässä prosessissa ”eroon auttamisena”: työntekijällä on tärkeä rooli eroratkaisun syntymisessä ja toteuttamisessa, vaikka lopullisen ratkaisun eroamisesta tekeekin uhri itse. Vastuullistamisdiskurssin tavoin myös voimaannuttamisdiskurssi korostaa parisuhteen lopettamista toivottuna uhrin omana valintana. Voimaannuttaminen merkityksellistyy työntekijän määrittelemäksi ja ohjaamaksi prosessiksi, joka tuottaa työntekijän ja laajempien yhteiskunnallisten odotusten mukaista, väkivaltaa kokeneita naisia vastuullistavaa toimijuutta. Tällaiset odotukset ovat osa laajempaa väkivallan diskurssia, jossa keskitytään väkivallan tekijän vas-

tuun sijaan uhrin vastuuseen ongelman ratkaisussa (Thapar-Björket & Morgan 2010). Vaikka voimaannuttamisdiskurssi onnistuuakin välttämään väkivaltaa kokeneiden syyllistämistä väkivallasta sekä luomaan ymmärrystä heidän toimintakykynsä rajoituksista, päättyy myös tämä puhetapa asettamaan uhrin vastuuseen väkivallan loppumisesta.

Väkivaltaa kokeneen psyykkisiin voimavaroihin keskittyessään voimaannuttamisen diskurssi kiinnittää väkivaltaongelman ja sen ratkaisun yksilötason ilmiöksi. Yhtäältä diskurssia jäsentävä traumateoria auttaa ymmärtämään uhrin riutumisen prosesseja, mutta toisaalta se sivuuttaa väkivaltaan kietoutuneet yhteiskunnalliset erot ja valta-asetelmat (Keskinen 2005). Traumateoriaan pohjautuva psykososiaalisen voimaannuttamisen diskurssi mahdollistaakin sukupuolineutraalin puhettavan, jossa kysymys vallasta määrittyy yksilön omaksi valinnaksi (Berns 2009). Esimerkiksi kysymys väkivallan kierteen katkaisemisesta asettuu parisuhteen vuorovaikutustilanteen kontekstiin ja näyttäytyy voimaantuneen yksilön hoidettavissa olevana asiana. Erilaisista lähtökohdistaan huolimatta sekä väkivallan kohteita vastuullistava diskurssi että heitä voimaannuttava diskurssi päätyvät asettamaan samanlaisen vahvan, abstraktiin individualismiin pohjautuvan toimijuuden työn tavoitteeksi. Näin molemmat kaikille suunnatun väkivaltatyön piiristä löydetyt diskurssit sivuuttavat yhteiskunnallisten erojen merkityksen väkivallan ja toimijuuden tarkastelussa.

MONIKULTTUURISESSA VÄKIVALTATYÖSSÄ TAVOITELTAVA TOIMIJUUS

Väkivaltaa kokeneiden voimaannuttamisen tavoite määrittää myös molempia aineistomme monikulttuurisesta kontekstista löytyviä diskursseja, jotka olemme nimenneet kulttuurisensitiiviseksi voimaannuttamiseksi ja tasa-arvokeskeiseksi voimaannuttamiseksi. Aiemman tutkimuksen (Askheim 2003; Kuronen 2004) mukaan voimaantumista voidaan puhua monessa merkityksessä ja monella tasolla: sekä yksilötason muutoksena että yhteiskunnallisia rakenteita ja alistussuhteita kritisoivana muutosprosessina. Kaikki aineistomme voimaannuttamisen diskurssit koskevat yksilötason elämänhallinnan, toimintakyvyn ja kompetenssien muutoksia. Monikulttuurisesta toimintaympäristöstä löytyvissä puhetavoissa otetaan kuitenkin huomioon yhteiskunnallisia eroja enemmän kuin edellä esittelyissä yleisen väkivaltatyön puhetavoissa.

Kulttuurisensitiivinen voimaannuttaminen

Kulttuurisensitiivisellä voimaannuttamisella tarkoitamme puhetapaa, joka asettaa väkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten kanssa tehtävän työn tavoitteeksi asiakkaiden voimaannuttamisen heidän lähtökohtiensa erillaisuutta ja erityisyyttä huomioivalla tavalla (ks. Ben-Porat 2010). Kulttuurieron kategoriaa käytetään ensinnäkin maahanmuuttajanaisten toimijuuden rajoitusten taustoittamiseen. Edellä esitellyn psykososiaalisen voimaannuttamisen tavoin myös kulttuurisensitiivisen voimaannuttamisen lähtökohtana on ymmärrys väkivallan toimijuutta heikentävästä vaikutuksesta. Väkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajataustais-

ten naisten toimijuudella nähdään kuitenkin olevan suurempia rajoitteita kuin väkivaltaa kokeneilla etnisesti suomalaisilla naisilla. Vaikka maahanmuuttajuutta itsessään ei pidetä ongelmana eikä sen oleteta merkitsevän lähtökohtaisesti huono-osaisuutta tai marginaalisuutta, työntekijät asettavat maahanmuuttajataustaiset naiset rajatumpaan positioon esimerkiksi uuteen yhteiskuntaan kotoutumiseen liittyvien ongelmien, kielivaikeuksien, sosiaalisen eristäytyneisyyden, oleskeluluvan saamiseen liittyvien epävarmuuksien sekä mahdollisesti kohdatun rasismien ja syrjivien rakenteiden vuoksi.

Maahanmuuttajanaisten olosuhteiden erityisyyttä kulttuurilla taustoittaessa luodaan yhtenäistävää kuvausta maahanmuuttajanaisista valtaväestöstä eroavana, rajatumpaa toimijuutta tai suoranaista uhriutta edustavana ryhmänä (ks. Keskinen 2014). Monikulttuurisessa väkivaltatyössä tavoiteltavasta toimijuudesta puhuttaessa kulttuuria ei kuitenkaan käytetä aina näin yleisesti, vaan sillä voidaan myös viitata kulloisenkin tilanteen ja asiakkaan omien tulkintojen mukaan eri asioihin. Työn ihanteena pidetään kulttuurista dialogia ja asiakkaiden kuuntelemista (ks. Tuori 2012), mikä asettaa asiakkaat aktiiviseen asemaan oman tilanteensa arvioijina ja työn tavoitteiden määrittelijöinä. Kulttuurisensitiivisen voimaannuttamisen lähtökohtana on asiakkaan oma ymmärrys taustoistaan, tämänhetkisestä tilanteestaan sekä tulevaisuuden tarpeistaan:

M3: Pitää etsiä se, et mihin hän haluaa, et mihin uuteen tilanteeseen hän haluaa mennä. Me alotetaan siitä, et mistä asioista hän ei tykkää ja mitä hän haluaa

tulevaisuudessa. Sit aletaan rakentaa sitä etsitään niitä voimavaroja.

Puhetapa asettaa asiakkaat itsenäisen, itse itseään määrittävän toimijan positioon. Vastaavasti työntekijän tehtäväksi asettuu asiakkaan tukeminen ja erilaisen vaihtoehtojen mahdollistaminen tämän itsensä määrittämien tavoitteiden pohjalta. Vaikka puhetapaa asettaakin ihanteeksi asiakaslähtöisyyden, työntekijöillä on myös omia, asiakkaiden kanssa työskentelystä kertyneen kokemuksen pohjalta muodostuneita käsityksiä asiakkaiden tarpeista. Parisuhdeväkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten elämäntilanteiden nähdään poikkeavan muiden ihmisryhmien tilanteesta esimerkiksi erilaisten riippuvuussuhteiden tai uudessa yhteiskunnassa pärjäämistä koskevien pelkojen vuoksi. Tällaiset käsitykset perustuvat kulttuurisille yleistyksille, jotka kehystävät myös implisiittisesti kulttuuriin viittaavaa puhetta. Maahanmuuttajanaisten elämäntilanteiden erityisyyttä koskevien käsitysten pohjalta ammattilaiset asettavat työn tärkeimmäksi tavoitteeksi asiakkaan päätöksentekokyvyn ja elämänhallinnan vahvistamisen. Työssä tavoitellaan asiakkaan muutosta toisten päätösvallan kohteena olleesta ei-toimijasta valintoja ja päätöksiä itsenäisesti tekemäksi toimijaksi:

H: Miten sä näät ku asiakas lähtee täältä [turvakodista], et mikä on se tavoite et millanen sen [naisen] elämä olis sen jälkeen?

M2: Semmonen, jolla on omat ohjaket käsissä. Se pystyy huolehtimaan omasta ja lapsen elämästä ja pystyy tekemään omia päätöksiä. Se päätöksen tekeminen on ehkä kaikista haasteellisinta. Se,

että itse päättää, et mitä mä teen, menkö oikealle vai vasemmalle.

Päätöksentekokyvyn vahvistamisen katsotaan lisäävän asiakkaiden itsetuntoa ja sitä kautta antavan voimavaroja toimintaan. Päätöksentekokyvyn, valintojen tahdonvapauden ja itsemääräämisoikeuden korostaminen ei tässä kuitenkaan aseta asiakkaita samanlaiseen abstraktin individualismin ihanteeseen pohjautuvaan positioon kuin aiemmin esitelty vastuullistamisen puhetapa. Toimijaksi muuttumisen ei katsota edellyttävän esimerkiksi yhteisöllisistä tunnesiteistä ja riippuvuussuhteista irroutautumista. Monikulttuurisessa väkivaltatyössä tavoiteltavan toimijuuden normiksi ei myöskään aseteta suomalaista kulttuuria tai suomalaista naista, koska se on vastoin monen asiakkaan omaa näkemystä muutoksen päämääristä:

M9: Moni ei ees näe suomalaista itsestä ja riippumatonta naista minään ihannekuvana, et he ei ees välttämättä haluais päästä siihen, et he pitää siitä yhteisöllisyydestä. He haluaa olla perheen keskellä eivätkä oo välttämättä valmiita katkasemaan niitä yhteyksiä, vaikka ne sukulaiset olis just niitä väkivaltaan painostavia.

Kulttuurisensitiivisessä voimaannuttamisessa myös oman lähtökulttuurinsa perhearvoihin sitoutuneet asiakkaat asetetaan aktiiviseen toimijan positioon, mikäli sitoutuminen on heidän oma valintansa. Vastaavasti työntekijät asettavat itsensä asemaan, jossa heillä ei ole oikeutta moralisoida asiakkaiden kulttuurisia arvoja ja näiden pohjalta tehtyjä valintoja. Kulttuurisensitiivisyys merkitseeikin ammattilaisten kykyä

nähdä oma kulttuurinsa vain yhtenä merkitysjärjestelmänä muiden joukossa ja tulkita tilanteita reflektiivisesti eri näkökulmista. Siten se on osa auttamistyön viimeaikaisia pyrkimyksiä siirtyä etnosentrisestä, yhteiskunnassa vallitsevaa kulttuuria painottavasta työorientaatiosta kulttuurisen moninaisuuden arvostamiseen (Anis 2006). Asiakkaan ja työntekijän suhdetta määrittää pyrkimys tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen sekä työskentely asiakkaan omien arvojen ehdoilla. Työn ennakkoehdoksi ei aseteta esimerkiksi väkivaltaisesta parisuhteesta lähtemistä:

M9: Jos mietitään naista, joka elää väkivaltaisessa parisuhteessa, ja sen tavoite on kumminki opiskella suomea ja päästä työelämään, niin vaikka se palaisi sinne miehen luo, niin kyllä me voidaan auttaa häntä sen ohella. Et hän pääsis tältä tasolta siihen seuraavalle, eli sille mikä hänen oma tavoitteensa oli, esimerkiksi se suomen opiskelu tai työpaikan saaminen. Eihän se tietenkään edellytä eroamista väkivaltaisesta parisuhteesta, etteikö vois käydä töissä ja opiskella ja muuta.

Siinä missä kaikille suunnatulle väkivaltatyölle ominaisissa diskursseissa korostuu väkivaltaa kokeneeseen kohdistuva odotus parisuhteen päättämisestä, kulttuurisensitiivisessä diskurssissa työntekijät asettuvat tukemaan asiakasta tämän itsensä asettamien tavoitteiden saavuttamisessa. Yleisesti ottaen maahanmuuttajatyölle on ominaista pyrkimys vahvistaa asiakkaiden sosiaalisia oikeuksia ja kotouttaa heidät suomalaisen yhteiskuntaan ja kulttuuriin ilman, että he joutuisivat luopumaan muista kulttuurisista sidoksistaan (Vuori 2012). Myös väkivaltatyön kulttuu-

risensitiivisessä voimaannuttamisessa keskeiseksi voi muodostua esimerkiksi asiakkaan toimintakykyistäminen käytännön asioissa sekä arjen elämänhallinnan vahvistaminen, mikäli asiakas itse on ilmaissut näitä asioita haluavansa. Tavoitteeksi asetetaan myös tässä, että asiakas ”itse hallitsee asioitaan, ei muut” (M2).

Kulttuurisensitiivisessä puhettavassa ohitetaan kuitenkin kysymys siitä, millaiset valtasuhteet tuottavat hallituksi tulemista ja riippuvuussuhteita, ja epäselväksi jää, keitä ovat ne ”muut”, joiden hallinnasta väkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten oletetaan itsenäistyvän. Koska kulttuurisensitiivinen voimaannuttaminen tapahtuu kulttuurin ehdoilla, kulttuuriero asettuu väkivaltatyön kannalta keskeisimmäksi eroksi. Kulttuurin kategoria määrittää sekä työn lähtökohtia, menetelmiä ja päämääriä että työn eri vaiheissa ja sen tuloksena tavoiteltavaa toimijuutta. Kulttuurieroja ymmärtävässä diskurssissa ollaan kyllä sensitiivisiä työntekijän ja asiakkaan vuorovaikutussuhteessa mahdollisesti muodostuville, kulttuurieroihin pohjautuville valtasuhteille, mutta muutoin diskurssissa vältetään puhumasta kulttuurista, yhteisöstä, perheestä ja sukupuolesta valta- ja alistussuhteiden näkökulmasta.

Yhtäältä kulttuurisensitiivinen voimaannuttaminen tuo esille kulttuuriin liittyviä yksilöllisiä jäsenystapoja ja eroja, jolloin kulttuuri saa heterogeenisempiä merkityksiä. Toisaalta se ohjaa näkemään asiakkaat ensisijaisesti yksilöllisinä kulttuuristen arvojen kantajina, eikä tässä konstruktiossa ole sijaa sukupuolittuneiden valtasuhteiden näkökulmalle. Vaikka työntekijät usein

puhuvatkin eksplisiittisesti väkivallan kohteista naisina ja väkivallan tekijöistä miehinä, sukupuolen kategoriaa ei reflektoida. Näin kulttuurieroja painotta-va kulttuurisensitiivisyys sivuuttaa sukupuolen merkityksen sekä kulttuurin ja sukupuolen kytkökset parisuhdeväkivaltaongelman synnyssä, sen ratkaisemisessa ja siitä selviämisessä.

Tasa-arvokeskeinen voimaannuttaminen

Siinä missä kulttuurisensitiivistä voimaannuttamista luonnehtii myös muille väkivaltatyön diskursseille ominainen sukupuolineutraalius, tasa-arvokeskeisen voimaannuttamisen diskurssin keskiössä on nimenomaan sukupuolen kategoria. Puhetavassa kritisoidaan niitä asiakkaan lähtökulttuurin epätasa-arvoisia sukupuolirooleja, joiden nähdään tuottavan ja ylläpitävän miesten naisiin kohdistamaa parisuhdeväkivaltaa. Tällaisia sukupuolirooleja löydetään perinteisiksi ja yhteisöllisiksi luonnehdituista kulttuureista:

M8: Sukupuoliroolit sieltä tulleilla maahanmuuttajilla on aika tärkeät. Eli jos katsotaan, et minkälaisia oikeuksia miehillä ja naisilla on, ni ne on ihan erilaiset. --- Nainen tietää, et jos mies sanoo jotakin, niin näin on tehtävä. Tästä kukaan ei pääse helposti tai nopeasti irti eli koko kulttuurista voi olla sellainen, että nainen voi olla ihan erilainen ja hänen roolinsa on totella ja palvella.

Kulttuurin ja sukupuolen välille luodaan kytköksiä tavalla, joka kulttuurista sukupuolta ja sukupuolistaa kulttuuria. Vaikutussuhde ei ole täysin vastavuoroinen, sillä sukupuolen kategoria määrittää vahvemmin kulttuurin

katégorian käyttöä. Kulttuuriset erot nähdään sukupuolen näkökulmasta puuttumista vaativina ongelmina ja puutteina (ks. myös Anis 2006). Kulttuuristen sukupuolta koskevien käsitysten oletetaan tuottavan ja legitimoivan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, ja väkivaltaongelman ratkaisemisen katsotaan vaativan kulttuurin ja sukupuolen välisen kytköksen työstämistä ja purkamista. Toiminnan tavoitteeksi asetetaan naisten vapauttaminen tietyille kulttuureille ominaisista patriarkalisista valtarakenteista. Konkreettisten poliittisten muutosten aikaansaamisen sijaan tasa-arvokeskeisessä voimaannuttamisessa painottuu kuitenkin yksilöllisten vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen sekä subjektiivinen muutoskokemus.

Muiden voimaannuttamisen diskursseiden tavoin myös tasa-arvokeskeisen voimaannuttamisen tavoitteena on asiakkaan itsenäistyminen: se, että asiakas ”itse voi päättää omista asioistaan” eikä ”tarvii kokea olevansa alistunut” (M5). Toisin kuin kulttuurisensitiivisessä voimaannuttamisessa, tasa-arvokeskeisessä voimaannuttamisessa työn päämääräksi asetetaan itsenäistyminen sukupuolittuneista alistussuhteista ja miehen päätösvallasta:

M9: Siihen työhönhän sisältyy hirveesti asioita, mut kun akuutista kriisistä on toivuttu, niin mitkä tahansa toimet, jotka auttaa päätöksentekokyvyssä ja itsenäistymisessä. Ne on ainakin hurjan tärkeitä, jos nainen on eläny avioliitossa, jossa mies on tehny kaikki päätökset ja naisella ei oo ollu mitään sanavaltaa.

Tasa-arvokeskeisessä puhetavassa määritellään selkeästi, mistä naisten odotetaan itsenäistyvän: perinteisil-

le kulttuureille ominaisista, väkivaltaa mahdollistavista ja ylläpitävistä sukupuolittuneista alistusrakenteista. Työn lähtökohtana ovat työntekijän tekemä arvio tilanteesta sekä hänen asettamansa tavoitteet. Tasa-arvokeskeisen voimaannuttamisen diskursseissa ammattilainen asettuu aktiiviseen asemaan: voimaannuttamisen käynnistäjäksi, määrittelijäksi ja tavoitteiden asettajaksi. Asiakas sen sijaan määrittyy passiiviseksi työn kohteeksi, joka heti prosessin alkajaisiksi asetetaan omasta alistuksestaan tietämättömän subjektin positioon:

M7: Ne ei saata tietää siitä, et se on ees väkivaltaa. Heidän mielestään se saattaa kuulua siihen suhteeseen, et ei välttämättä tiedetä sitä. Kun he menee naimisiin melkein suoraan sieltä omasta kotoa, heillä ei oo seksikokemuksia tai tietoa. Tavallaan tää mies pystyy kertomaan mitä tahansa ja sanoo, et tää kuuluu, et tää on tämmöstä.

Vapautumisen prosessin nähdään alkavan alistuksesta tietoiseksi tulemisesta. Työntekijöiden tehtäväksi asettuu asiakkaiden valistaminen: he antavat tietoa ja esittelevät erilaisia mahdollisuuksia, jotka voisivat auttaa naisia väkivallasta irrottautumisessa. Tiedon merkitystä korostetaan monikulttuurisissa yhteyksissä, sillä perinteisistä kulttuureista tulleiden sukupuoliroolien kerrotaan pitävän naisia tietopimennossa omista oikeuksistaan: miehet hoitavat kodin ulkopuolisia asioita, toimivat tulkkeina viranomaisia kohdattaessa sekä antavat valheellista tietoa suomalaisesta oikeuslaitoksesta ja esimerkiksi naisten velvollisuuksista kotona. ”Tieto on valtaa” ja ”tieto vapauttaa”, kuten työntekijä (M7) toteaa. Erityisen tärkeäksi nähdään yksilön oikeuksia ja suomalaista

palvelujärjestelmää koskevan tiedon välittäminen:

M4: Useimmiten nää naiset eivät tiedä ollenkaan Suomen laeista ja Suomen eduista ja oikeuksista, ei esimerkiksi tiedetä et parisuhdeväkivalta on rikos Suomessa, et ei saa lyödä. Me lähdetään neuvomaan, kertomaan ja ohjaamaan ihan alkeista. Ja he ovat monesti yllättyneitä, et saadaaks me apua, et eiks tällasessa suhteessa tarvitse olla. He eroaa kantaväestöön siinä, et tiedetään vähemmän asioista, ja sitten me lähetään heitä briiffaamaan, että on mahdollisuuksia ja apua löytyy.

Suomalaiseen lainsäädäntöön ja käytäntöihin vetoamalla työntekijät pyrkivät oikaisemaan niitä perinteisiin sukupuolirooleihin nojautuvia epätasa-arvoisia käsityksiä, joilla naisiin kohdistuvaa väkivaltaa oikeutetaan. Tällainen kulttuurieroja korostava puhe tuottaa hierarkkista vastakkainasettelua yhtäältä suomalaisen modernin ja tasa-arvoisen kulttuurin ja toisaalta traditionaalisen, naisia alistavan kulttuurin välille (Volpp 2005; Keskinen 2012). Epätasa-arvo, naisia alistavat sukupuoliroolit ja niihin pohjautuva väkivalta liitetään osaksi muita kulttuureja, ja näiden kulttuurien oletetaan olevan muuttumattomia ja yhtenäisiä kokonaisuuksia. Puhetavassa ei myöskään tuoda esille väkivallan yhteyksiä suomalaiseen kulttuuriin ja sen väkivaltatraditioihin tai sitä, että valtaväestön ja maahanmuuttajien kokemassa parisuhdeväkivallassa voisi olla yhteisiä piirteitä. Sen sijaan puhetavassa korostetaan suomalaista tasa-arvoa ja osoitetaan suomalaisen kulttuurin paremmuutta, jolloin sukupuolten tasa-arvo toimii kulttuurista toiseutta luovana retoriikkana (Honkasalo 2012).

Kulttuurisensitiiviseen diskurssiin verrattuna tasa-arvokeskeisessä diskursissa avautuu työntekijälle aktiivisempi positio: työntekijä määrittelee vahvemmin työn tavoitteena olevaa asiakkaan toimijuutta ja sen muodostumisen edellytyksiä. Siinä missä kulttuurisensitiivisessä voimaannuttamisessa asiakkaat nähdään omien elämäntilanteidensa asiantuntijoina ja yhteistyökumppaneina, tasa-arvokeskeisessä voimaannuttamisessa he määrittyvät työntekijöiden valistamisen ja ohjauksen kohteiksi. Tällaisessa ulkoa ja ylhäältäpäin toteuttavassa tulkintatavassa on väitetty (Patil 2013; Sverdljuk 2012) olevan piirteitä kolonialistisesta paternalismista tai etnosentrisestä feminismistä: naisten kanssa tehtävän työn tavoitteiden asettamisen ja siinä onnistumisen normiksi asetetaan abstraktiin individualismiin perustuva länsimainen itsenäisen naisen standardi, jota sovelletaan yleispätevästi kaikkien naisten toiminnan ja heidän elämäntilanteidensa tulkintaan. Näin puhetapa johtaa yleisiä ajattelumalleihin ja sivuuttaa ne vaihtelevat tavat, joilla asiakkaat voivat asettua sukupuolittuneisiin positioihin ja monenlaisten erojen leikkauskohtiin (Keskinen 2014).

EROJEN NÄKÖKULMA MONIKULTTUURISEN JA YLEISEN VÄKIVALTATYÖN DISKURSSEISSA

Monikulttuurisuuden suhteen erilaisissa toimintaympäristöissä väkivaltatyötä tekevien ammattilaisten tulkinnoista työssä tavoiteltavasta toimijuudesta on löydettävissä neljä diskurssia: (1) väkivallan kohteen vastuullistaminen, (2) psykososiaalinen voimaannuttaminen, (3) kulttuurisensitiivinen voimaannuttaminen ja (4) tasa-arvokeskeinen voimaannuttaminen. Tarkasteltavissa

konteksteissa korostuvan voimaannuttamisen lähtökohtana on käsitys asiakkaan tilapäisesti heikentyneestä toimintakyvystä ja voimavaroista, joita auttamistyöllä pyritään aktivoimaan. Toimijuuden rajoitteita koskevat tulkinnat vaihtelevat kuitenkin eri diskursseissa. Yleiselle väkivaltatyölle ominaisessa psykososiaalisessa voimaannuttamisessa toimijuuden pääasialliseksi rajoitteeksi nähdään väkivallan traumatisoiva vaikutus, kun taas monikulttuurisen väkivaltatyön kulttuurisensitiivisessä voimaannuttamisessa kiinnitetään huomiota myös yhteiskunnallisiin rajoitteisiin. Monikulttuurisen väkivaltatyön tasa-arvokeskeisessä voimaannuttamisessa toimijuuden rajoitteiksi nähdään myös maahanmuuttajien lähtökulttuureihin liitetyt epätasa-arvoiset sukupuoliasetelmat.

Väkivallan kohteen vastuullistamisen diskurssi eroaa voimaannuttamiseen tähtäävistä diskursseista, sillä se ei ota huomioon toimijuuden rajoitteita vaan korostaa jo lähtökohtaisesti vahvaa toimijuutta. Tällä ainoastaan yleisestä väkivaltatyöstä löydetyllä puhetavalla on kuitenkin yhtäläisyyksiä niin ikään yleisestä väkivaltatyöstä löytämämme psykososiaalisen voimaannuttamisen puhetavan kanssa. Vaikka psykososiaalinen voimaannuttaminen huomioi väkivallan traumatisoivan vaikutuksen, uhrin psyykkisiin voimavaroihin keskittyessään myös tämä puhetapa kiinnittää väkivaltaongelman ja sen ratkaisun yksilötason ilmiöksi. Molemmat yleisen väkivaltatyön puhetavat ohittavat sukupuolen ja kulttuurin kaltaisten erontekojen merkityksen toimijuuden muodostumisessa. Näille puhetavoille ominaiset käsitykset yksilöiden ja heidän toimintamahdollisuuksiensa

samanlaisuudesta ja tasa-arvoisuudesta pohjautuvat ajatukseen suomalaisesta yhtenäiskulttuurista, jossa kulttuureihin tai sukupuoleen liittyvillä eroilla ei nähdä olevan merkitystä (Keskinen 2009).

Yleisen ja monikulttuurisen väkivaltatyön puhetapojen merkittävin ero näyttäisi olevan eri asiakasryhmiin kohdistuvissa toimijuuden odotuksissa. Siinä missä asiakkaista yleensä tai nimenomaan etnisesti suomalaisista asiakkaista puhuttaessa luodaan odotuksia vahvasta ja vastuullisesta toimijuudesta, maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden asemaa jäsennetään usein jo lähtökohtaisesti uhuriuden, heikkouden ja avuntarpeen kautta (ks. Keskinen 2014). Monikulttuurisessa väkivaltatyössä korostetaan väkivaltaa kokeneiden toimijuutta rajaavia maahanmuuttajuuteen liittyviä olosuhteita ja yhteiskunnallisia rakenteita. Parisuhdeväkivaltaa kokeneiden maahanmuuttajanaisten toimijuuden edellytykset nähdään etnisesti suomalaisia naisia huonompina ja heidän oletetaan tarvitsevan enemmän tukea parisuhdeväkivallasta selviytymisessä. Heitä ei myöskään vastuullisteta väkivaltaongelman ratkaisemisesta samalla tavalla kuin muita parisuhdeväkivaltaa kokeneita.

Monikulttuurisen väkivaltatyön tasa-arvokeskeisessä diskurssissa käytetään kulttuurin ohella myös sukupuolta toimijuuden rajoitteiden taustoittamiseen. Suomalaisessa väkivaltatyössä on perinteisesti kartettu eksplisiittisen feministisiä painotuksia, mutta monikulttuurisissa yhteyksissä tapahtuvasta väkivallasta puhuttaessa huomio kiinnittyy nimenomaan sukupuolten valtasuhteisiin. Tasa-arvokeskeinen voimaannutta-

misen puhetapa luo hierarkkisia rajanvetoja kulttuurien välille sijoittamalla parisuhdeväkivaltaan liittyvät sukupuolittuneet alistussuhteet ainoastaan toisia kulttuureita koskeviksi ongelmiksi. Suomalainen kulttuuri nähdään tasa-arvoisena, ja suomalainen itsenäisen naisen ideaali asetetaan väkivaltatyössä tavoiteltavan toimijuuden tavoitteeksi. Tällaisen kulttuurista toiseutta luovan tasa-arvoretoriikan vuoksi jälkikolonialistisessa feministisessä tutkimuksessa onkin kysytty, ovatko monikulttuurisuuden ja sukupuolten tasa-arvon näkökulmat täysin yhteen sovittamattomat (Honkasalo 2012).

Toinen monikulttuuriselle väkivaltatyölle ominainen diskurssi, kulttuurisensitiivinen voimaannuttaminen, pyrkii kunnioittamaan kulttuurista moninaisuutta sekä asiakkaiden omaa kulttuurista ymmärrystä heidän taustoistaan ja tavoitteistaan. Puhetavassa vältetään luomasta kulttuurisia hierarkioita eri kulttuurien välille esimerkiksi siten, ettei työssä tavoiteltavan toimijuuden normiksi aseteta suomalaista tasa-arvoa tai itsenäistä naista. Toisaalta puhetapa ohittaa sukupuolittuneiden valtasuhteiden näkökulman ja konstruoi asiakkaat ensisijaisesti yksilöllisinä kulttuuristen arvojen kantajina, siten johtaen kantaa ottamattomaan kulttuurirelativismiin. Suomalaisen väkivaltatyön sukupuolineutraaliutta kritisoineiden tutkijoiden (Nyqvist 2001; Husso 2003) mukaan sukupuolen merkityksen ohittamisesta seuraa sokeutta eriarvoisuutta luoville valta-asetelmille sekä heikosti asiakkaita kohtaavia palveluja.

Väkivaltatyön toimijuuden ja sen rajoitteiden tulkinnoilla on käytännön merkitystä, sillä auttamistyön tavoitteita

ja keinoja koskevat käsitykset vaikuttavat konkreettisiin työkäytäntöihin ja asiakkaiden saamiin palveluihin. Vaikka Pohjoismainen hyvinvointivaltio on rakennettu universalismin ideaalin varaan, universaaliuden ja tasa-arvon periaatteet ovat yhdistettävissä asiakkaiden erilaisten lähtökohtien huomioimiseen palveluja organisoitaessa (Anttonen & Sipilä 2010; Keskinen 2012). Tärkeintä on, miten eroja määritellään ja millaisia seurauksia erilaisilla määrittelyillä on yhteiskunnallisille valta- ja hallintasuhteille. Esimerkiksi kulttuurisesti toiseuttavia rajanvetoja voidaan välttää käsittämällä monikulttuurisuus laajemmaksi monenlaisten erojen muodostelmaksi, jolloin kulttuurin kategoria sekä kulttuurin ja sukupuolen kytkennät määrittyvät keskeisiksi kysymyksiksi puhuttaessa niin maahanmuuttajataustaisten kuin etnisesti suomalaistenkin keskuudessa tapahtuvasta parisuhdeväkivallasta.

Käytännön työssä on olennaista nähdä kulttuurit monimerkityksisinä, moniäänisinä, vaihtelevina sekä jatkuvasti haastettuina ja uudelleentulkittuina ilmiöinä, jotka muodostuvat suhteessa erilaisiin yhteiskunnallisiin prosesseihin (Phillips 2007; Tuori 2012). Erojen moniulotteista reflektointia korostavaa intersektionaalisuutta on hyödynnetty lähinnä tutkimuksellisenä välineenä, mutta sitä on mahdollista käyttää myös käytännön työtä orientoivana näkökulmana. Tätä kautta parisuhdeväkivaltaa kokeneiden toimijuutta koskevassa keskustelussa kyettäisiin ottamaan huomioon sukupuolen ja kulttuurin lisäksi esimerkiksi sosioekonomiseen asemaan, luokkaan, seksuaaliseen suuntautumiseen ja ikään liittyviä eroja ja valtasuhteita ilman, että yksittäinen te-

kijä määritteli liaksi parisuhdeväkivaltaa kokeneita.

KIRJALLISUUS

- Aitamurto, Kaarina & Saarinen, Aino (2013) Helsinki: Looking for Shared Vocabularies. Teoksessa Franca Bimbi (toim.) Agency of Migrant Women against Gender Violence. Merano: Docu, 97–130.
- Anis, Merja (2006) Lastensuojelun ammattilaisten tulkintoja maahanmuuttajasyö- aalityöstä. *Janus* 14 (2), 109–126.
- Anttonen, Anneli & Sipilä, Jorma (2010) Universalismi Britannian ja Pohjoismaiden sosiaalipolitiikassa. *Janus* 18 (2), 104–120.
- Askheim, Ole Petter (2003) Empowerment as Guidance for Professional Social Work. *European Journal of Social Work* 6 (3), 229–240.
- Barnes, Barry (2000) *Understanding Agency. Social Theory and Responsible Action*. London: Sage.
- Ben-Porat, Anat (2010) Connecting Two Worlds: Training Social Workers to Deal with Domestic Violence against Women in the Ethiopian Community. *British Journal of Social Work* 40, 2485–2501.
- Berns, Nancy (2009) Framing the Victim. *Domestic Violence, Media and Social Problems*. London: Aldine.
- Cho, Sumi & Crenshaw, Kimberlé Williams & McCall, Leslie (2013) Toward a Field of Intersectionality Studies: Theory, Applications and Praxis. *Signs* 38 (4), 785–810.
- Christensen, Ann-Dorte & Jensen, Sune Qvotrup (2012) Doing Intersectional Analysis: Methodological Implications for Qualitative Research. *NORA* 20 (2), 109–125.
- Gee, Paul (2010) *Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. London: Routledge.
- Hokkanen, Liisa (2009) Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalinen työ ja teoria*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 315–337.

- Honkasalo, Veronika (2012) Nuorisotyön monikulttuurisuus ja sukupuoli. Teoksessa Suvi Keskinen, Jaana Vuori & Anu Hirsiaho (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press, 263–290.
- Husso, Marita (2003) Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) Diskurssianalyysi liikkeessä. Vuorovaikutus, toimijuus ja kulttuuri empiirisen tutkimuksen haasteina. Tampere: Vastapaino.
- Karkulehto, Sanna & Saresma, Tuija & Harjunen, Hannele & Kantola, Johanna (2012) Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste. *Naistutkimus* 25 (4), 17–28.
- Kasturirangan, Aarati (2008) Empowerment and Programs Designed to Address Domestic Violence. *Violence Against Women* 14 (12), 1465–1475.
- Keskinen, Suvi (2005) Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuolivalta ja kielelliset käytännöt. Tampere: Tampere University Press.
- Keskinen, Suvi (2009) 'Me' ja 'muut'? Kunniaan liittyvä väkivalta median kuvauksissa. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo Van Dijken (toim.) Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 16–29.
- Keskinen, Suvi (2012) Kulttuurilla merkityt toiset ja universaalien kohtelun paradoksi väkivaltatyössä. Teoksessa Suvi Keskinen, Jaana Vuori & Anu Hirsiaho (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press, 291–320.
- Keskinen, Suvi (2014) Ylirajaiset perhesuhteet, väkivalta ja epävarmuuden tilat. *Janus* 22 (1), 19–34.
- Keskinen, Suvi & Vuori, Jaana (2012) Erot, kuuluminen ja osallisuus hyvinvointiyhteiskunnassa. Teoksessa Suvi Keskinen, Jaana Vuori & Anu Hirsiaho (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press, 7–38.
- Kuronen, Marjo (2004) Valtaistumista vai voimavaraistumista – feministisiä näkökulmia empowermentiin sosiaalityön käsitteenä ja käytäntönä. Teoksessa Marjo Kuronen, Riitta Granfeld, Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-Kustannus, 277–296.
- Lehtikangas, Mari (2013) Voimaantumista ja emansipaatiota. Työntekijöiden käsityksiä maahanmuuttajanaisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta ja selviytymistä tukevista työstä. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201305301861>. Luettu 15.8.2013.
- Linqvist, Raija (2009) Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. Jyväskylä: Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research.
- Nixon, Jennifer & Humphreys, Cathy (2010) Marshalling the Evidence: Using Intersectionality in the Domestic Violence Frame. *Social Politics* 17 (2), 137–158.
- Nyqvist, Leo (2001) Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Ensi- ja turvakotien julkaisuja 28. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Patil, Vrushali (2013) From Patriarchy to Intersectionality: A Transnational Feminist Assessment of How Far We've Really Come. *Signs* 38 (4), 847–867.
- Phillips, Anne (2007) Multiculturalism without Culture. Princeton: Princeton University Press.
- Rojola, Lea (1996) Ero. Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino, 159–176.
- Ronkainen, Suvi (2001) Väkivallan valta. Teoksessa Satu Apo, Anu Koivunen, Leena-Majja Rossi & Kirsi Saarikangas (toim.) Itkua ikä kaikki? Kirjoituksia naisesta, vallasta ja väkivallasta. Helsinki: SKS, 207–220.
- Ronkainen, Suvi (2008) Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (4), 388–401.
- Sokoloff, Natalie & Dupont, Ida (2005) Domestic Violence at the Intersections of Race, Class and Gender. *Violence Against Women* 11 (1), 38–64.

- Sverdljuk, Jana (2012) Traditional Foreign Femininities? Experts' Stories about Helping Russian Migrant Women-Victims of Domestic Violence. Teoksessa Aino Saarinen & Marina Caloni (toim.) *Builders of a New Europe. Women Immigrants from the Eastern Trans-Regions*. Helsinki: Kikumora Publications, 80–95.
- Thapar-Björkert, Suruchi & Morgen, Karen (2010) "But Sometimes I Think... They Put Themselves in the Situation": Exploring Blame and Responsibility in Interpersonal Violence. *Violence Against Women* 16 (1), 32–59.
- Tuori, Salla (2012) Kuunteleminen monikulttuurisuuden mahdollistajana. Teoksessa Suvi Keskinen, Jaana Vuori & Anu Hirsiaho (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press, 101–1290.
- van Langenhove, Luk & Harré, Rom (2003) Introducing Positioning Theory. Teoksessa Rom Harré & Luk van Langenhove (toim.) *Positioning Theory: Moral Contexts of Intentional Action*. Oxford: Blackwell, 14–31.
- Virkki, Tuija (2004) Vihan voima. Toimijuus ja muutos vihakertomuksissa. Jyväskylä: Atena.
- Virkki, Tuija & Husso, Marita & Notko, Marianne & Holma, Juha & Laitila, Arno & Mäntysaari, Mikko (2011) Lähisuhdeväkivallan kehystäminen erikoissairanhoidossa: Puuttumisen ja muutoksen mahdollisuudet. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 48 (4), 280–298.
- Virkki, Tuija (2014, ilmestyy) Social and Health Care Professionals' Views on Responsible Agency in the Process of Ending Intimate Partner Violence. *Violence Against Women*.
- Volpp, Leti (2005) Feminism Versus Multiculturalism. Teoksessa Natalie Sokoloff & Christina Pratt (toim.) *Domestic Violence at the Margins: Readings on Race, Class, Gender and Culture*. New Brunswick: Rutgers University Press, 39–49.
- Vuori, Jaana (2012) Arjen kansalaisuus, sukupuoli ja kotouttamistyö. Teoksessa Suvi Keskinen, Jaana Vuori & Anu Hirsiaho (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press, 235–262.